Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunnalle
HE 154/2018 vp

LUVATON TUNKEUTUMINEN ELÄINTILOIHIN JA ELÄINSUOJELURIKOS

Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry., MTK maitovaliokunta, MTK nautaverkosto, MTK sikaverkosto, Profur ja Siipikarjaliitto ovat esittäneet maa- ja metsätalousvaliokunnalle antamissa lausunnoissaan, että kieltoon eläinten hyvinvoinnin tarpeettomasta vaarantamisesta ulotettaisiin myös eläintiloihin luvattomasti tunkeutuminen, joka tulisi määritellä eläinsuojelurikokseksi. Eläintiloihin ilman omistajan lupaa tunkeutuva saattaa aiheuttaa eläinten hyvinvoinnin vakavan vaarantumisen mm. aiheuttaen eläinten paniikinomaisen pakoreaktion ja pakkautumisen tai levittämällä tarttuvia taudinaiheuttajia eläintilaan. vastaavan toiveen myös maa- ja metsätalousvaliokunnalle toimittamissaan lausunnoissa. Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund on lausunnossaan toivonut tiukempaa suhtautumista eläintiloihin luvatta tunkeutumiseen. HKScan Oy on puolestaan pitänyt tärkeänä, että eläinten kohtelun yleisiä periaatteita koskevan 12 §:n perusteluissa tuodaan esiin se, että vieraiden ihmisten liikkuminen eläintiloissa aiheuttaa eläimissä usein pelkoa ja rauhatonta käytöstä.

Eläinten hyvinvoinnista annettavan lain yleiset periaatteet

Eläinten hyvinvoinnista annettavaksi ehdotetun lain 6 §:ssä säädettäisiin lain yleisistä periaatteista. Pykälän mukaan eläimiä olisi kohdeltava hyvin ja niitä kunnioittaen. Eläimille ei saisi aiheuttaa tarpeetonta kipua tai kärsimystä eikä niiden hyvinvointia saisi tarpeettomasti vaarantaa. Hoidossa olevaa eläintä ei saisi jättää hoidotta eikä hylätä.

Ehdotettu säännös kiellosta tarpeettomasti vaarantaa eläinten hyvinvointia olisi uusi. Sen tarkoituksena olisi ennaltaehkäistä tilanteita, joissa eläimelle ei ole vielä aiheutunut kipua tai kärsimystä mutta joissa riski tarpeettoman kivun tai kärsimyksen aiheutumisesta on ilmeinen. Arvioitaessa sitä, aiheuttaako toiminta tai tilanne tarpeetonta vaaraa eläinten hyvinvoinnille, olisi pohdittava eläinten hyvinvoinnille aiheutuvia riskejä ja mahdollisuuksia niiden poistamiseksi.

Ehdotetun lain yleisiä periaatteita koskeva säännös saa monessa kohdin konkreettisempaa sisältöä lain muissa säännöksissä. Esimerkiksi kiellosta tarpeettomasti vaarantaa eläinten hyvinvointia ehdotetaan säädettäväksi eläinkilpailuja ja -näyttelyjä koskevassa 43 §:ssä. Säännös on katsottu tarpeelliseksi sen vuoksi, että tällaiseen toimintaan voi toiminnan luonne huomioon ottaen liittyä normaalia suurempi riski eläimen hyvinvoinnin vaarantumisesta.

Mikäli luvaton tunkeutuminen eläintiloille haluttaisiin katsoa eläinten hyvinvoinnista annettavaksi ehdotetun lain vastaiseksi toiminnaksi sen vaarantaessa tarpeettomasti eläinten hyvinvoinnin, asiasta tulisi säätää nimenomaisesti kyseisessä laissa. Tuottajajärjestöjen tekemän ehdotuksen osalta tämä tarkoittaisi, että laissa säädettäisiin kiellosta tunkeutua luvattomasti eläinsuojaan ja mahdollisesti tällaisen rakennuksen (aidatulle) piha-alueelle. Tämä ei kuitenkaan vielä tarkoita, että teko tulisi rangaistavaksi eläinsuojelurikoksena.

Eläinsuojelurikossäännöksen soveltamisala

Tuottajajärjestöjen ehdotuksen mukaan luvaton tunkeutuminen eläintiloihin tulisi säätää eläinsuojelurikoksena rangaistavaksi. Eläinsuojelurikoksesta säädetään rikoslain 17 luvun 14 §:ssä. Rangaistuksena on sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta. Eläinsuojelurikoksen tunnusmerkistön täyttyminen edellyttää, että eläintä on kohdeltu julmasti tai tarpeetonta kärsimystä, kipua tai tuskaa aiheuttaen. Teon törkeästä tekomuodosta säädetään rikoslain 14 a §:ssä ja lievästä tekomuodosta 15 §:ssä.

Ehdotetussa rikoslain muutoksessa ei ole nähty tarpeelliseksi puuttua eläinsuojelurikoksen tunnusmerkistöön siten, että pelkkä eläinten hyvinvoinnin tarpeeton vaarantaminen voisi tulla eläinsuojelurikoksena rangaistavaksi. Esimerkiksi ehdotetun hyvinvointilain 44 §:n 1 momentissa olevan eläinkilpailuja ja -näyttelyjä koskevan kiellon (”Jos kilpailu tai näyttely kuitenkin edelleen tarpeettomasti vaarantaa eläinten hyvinvointia, kilpailua tai näyttelyä ei saa järjestää tai se tulee keskeyttää”) vastainen toiminta olisi rangaistavaa lain 114 §:n 1 momentin 13 kohdan mukaisesti eläinsuojelurikkomuksena. Mikäli eläintä kuitenkin esimerkiksi rasitettaisiin kilpailussa lain 13 §:n 2 momentin vastaisesti ja teon voitaisiin katsoa olevan eläimen julmaa kohtelua tai aiheuttavan eläimelle tarpeetonta kärsimystä tai kipua, teko olisi muiden tunnusmerkistöedellytysten täyttyessä rangaistava eläinsuojelurikoksena.

MTK toteaa lausunnossaan, että eläintiloihin ilman omistajan lupaa tunkeutuva saattaa aiheuttaa eläinten hyvinvoinnin vakavan vaarantumisen mm. aiheuttaen eläinten paniikinomaisen pakoreaktion ja pakkautumisen tai levittämällä tarttuvia taudinaiheuttajia eläintilaan. Näistä ensiksi mainittu on eläinten hyvinvoinnin kannalta oleellinen asia jälkimmäisen liittyessä eläintautien torjuntaan.

Ehdotetun lain 12 §:ssä säädettäisiin eläinten kohtelun yleisistä vaatimuksista. Eläimiä olisi mm. kohdeltava rauhallisesti. Lain 13 §:ssä säädettäisiin kielletystä kohtelusta. Eläintä ei esimerkiksi saisi kohdella kovakouraisesti tai muuten sillä tavalla, että sille aiheutetaan tarpeetonta kärsimystä. Eläintä ei myöskään saisi tarpeettomasti vahingoittaa. Tällaiset teot voisivat tapauksesta riippuen tulla arvioitaviksi eläinsuojelurikkomuksena tai eläinsuojelurikoksena. Mikäli luvattomasta tunkeutumisesta eläintilaan aiheutuisi ehdotetun lain vastaisesti vahinkoa eläimille, teko voisi tapauksesta riippuen tulla siis arvioitavaksi myös eläinsuojelurikkomuksena tai -rikoksena.

Mikäli teko, jossa eläinten hyvinvointia vaarannetaan tarpeettomasti, vaikka eläimille ei aiheuteta tarpeetonta kipua tai kärsimystä, haluttaisiin säätää eläinsuojelurikoksena rangaistavaksi, eläinsuojelurikossäännöstä olisi muutettava. Asiassa on kuitenkin otettava huomioon jäljempänä mainittu muu sääntely, jotta rikoslainsäädännön kokonaisuus säilyisi loogisena.

Luvaton tunkeutuminen eläintiloihin ja julkisrauhan rikkominen

Rikoslain 24 luvussa säädetään koti- ja julkisrauhan rikkomisesta. Luvun 3 §:n mukaan julkisrauhan rikkomisesta tuomitaan se, joka oikeudettomasti tunkeutuu taikka menee salaa tai toista harhauttaen mm. tuotantolaitokseen tai sellaisen rakennuksen aidatulle piha-alueelle taikka joka kätkeytyy tai jää tällaiseen paikkaan. Rangaistus on sakkoa tai vankeutta enintään kuusi kuukautta. Julkisrauhan rikkomisena ei kuitenkaan pidetä tekoa, josta on aiheutunut ainoastaan vähäinen haitta. Luvun 4 §:ssä säädetään törkeästä julkisrauhan rikkomisesta. Törkeä tekomuoto edellyttää väkivallan uhkaa tai muutoin turvallisuuden tunteen vaarantumista. Rikoksentekijä on tuomittava törkeästä julkisrauhan rikkomisesta myös silloin, kun tekijän tai osallisen ilmeisenä tarkoituksena on vahingoittaa omaisuutta. Julkisrauhan rikkomisen törkeä tekomuoto edellyttää aina, että teko on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä. Rangaistusasteikko on sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta.

Eläinsuoja katsotaan julkisrauhan rikkomista koskevan säännöksen tarkoittamaksi tuotantolaitokseksi. Luvaton tunkeutuminen eläinsuojaan tai eläinsuojan aidatulle piha-alueelle on siten julkisrauhan rikkomisena rangaistavaa. Mikäli lakiin eläinten hyvinvoinnista lisättäisiin luvatonta tunkeutumista eläintiloihin koskeva säännös, jonka vastainen toiminta säädettäisiin rikoslaissa rangaistavaksi eläinsuojelurikoksena, sääntely olisi päällekkäinen rikoslain julkisrauhan rikkomista koskevan sääntelyn kanssa.

Eläimiä pidetään paitsi julkisrauhan suojaamilla alueilla - muuallakin kuin tuotantoeläintiloilla - myös kotirauhan suojaamissa paikoissa. Sääntelyä olisikin loogisuuden vuoksi pohdittava myös muiden kuin eläintilojen näkökulmasta. Olisi jokseenkin erikoista, jos luvattomasta tunkeutumisesta eläinsuojaan rangaistaisiin eläinsuojelurikoksena ankarammin kuin tunkeutumisesta kotirauhan suojaamalle alueelle, oli kotirauhan suojaamalla alueella eläimiä tai ei. Kotirauha nauttii

kuitenkin perustuslain 10 §:n nojalla erityistä suojaa. Rikosoikeudellisen kotirauhan piiriin kuuluvat rikoslain 24 luvun 11 §:n mukaan mm. asunnot sekä asukkaiden yksityisaluetta olevat pihat niihin välittömästi liittyvine rakennuksineen.

Eräät muut kriminalisointisäännökset sekä vahingonkorvaussäännökset

Myös rikoslain 35 luvun vahingontekoa koskevat säännökset voivat tulla arvioitaviksi luvatonta tunkeutumista eläintilaan koskevassa asiassa, jos toisen omaisuudelle - eläimille tai muulle omaisuudelle - aiheutetaan vahinkoa. Vahingonteko edellyttää aina tahallisuutta. Myös vahingonkorvausoikeudelliset säännökset voivat tulla sovellettaviksi.

Perustuslailla turvattuun yksityiselämän suojaan ja kotirauhaan kytkeytyvät myös rikoslain 24 luvussa säädetyt salakuuntelu ja salakatselu. Salakuunteluna säädetään tietyin edellytyksin rangaistavaksi puheen oikeudeton kuuntelu tai tallentaminen teknisellä laitteella ja salakatseluna henkilön oikeudeton teknisellä laitteella katselu tai kuvaaminen toisen yksityisyyttä loukaten. Rikosten teonkuvaukset koskevat pääosin samalla tavalla kotirauhan piiriin kuuluvia asuntoja jne. sekä julkisrauhan piiriin kuuluvia paikkoja kuten tuotantorakennuksia, mutta kotirauhan piiriin kuuluvassa paikassa on määritelty salakuunteluksi myös muun yksityiselämästä aiheutuvan äänen kuin puheen kuuntelu tai tallentaminen. Salakuuntelun ja salakatselun teonkuvaukset liittyvät henkilöiden, ei pelkästään eläinten katseluun ja kuvaamiseen. Eläinoikeusaktivismin osalta kyseeseen voisi siis tulla lähinnä eläinsuojan kuvaaminen silloin kun siellä on eläinten hoitoon osallistuvia ihmisiä. Rangaistusmaksimi on molempien rikosten osalta yksi vuosi vankeutta.

Johtopäätökset

Luvaton tunkeutuminen eläinsuojaan on jo tänä päivänä julkisrauhan rikkomisena rangaistavaa. Rangaistusasteikko on julkisrauhaa rikottaessa sama kuin kotirauhaa rikottaessa. Luvatonta tunkeutumista eläinsuojaan voidaan pyrkiä estämään lukitsemalla tilat ja asentamalla niihin valvontakameroita. Mikäli tekijä syyllistyy julkisrauhan rikkomisen lisäksi muuhun rikokseen, kuten eläinsuojelurikkomukseen tai eläinsuojelurikokseen, tämä otetaan huomioon rikoslain säännösten edellyttämällä tavalla rangaistusta määrättäessä.

Ehdotusta säätää luvaton tunkeutuminen eläintiloihin eläinsuojelurikoksena rangaistavaksi ei voida tarkastella ilman, että otetaan huomioon rikoslainsäädännön kokonaisuus, erityisesti koti- ja julkisrauhan suojaa koskevat säännökset. Koti- ja julkisrauhan rikkominen kuuluvat rikoslakirikoksina oikeusministeriön vastuulle. Asia edellyttäisi myös laajempaa tekojen rangaistavuutta koskevaa periaatteellista keskustelua.

Todettakoon lisäksi, että eläinten hyvinvointilainsäädännön keskiössä on eläin ja sen hyvinvointi. Eläimen kannalta sillä, onko sitä lainvastaisesti kohtelevalla henkilöllä oikeus olla tilassa, kuten eläinsuojassa tai kodissa, vai ei, ei ole väliä. Tekoa on eläinsuojelurikossääntelyn nojalla arvioitava samalla tavoin. Mikäli eläinsuojassa tapahtuvalle eläinten pelästyttämisen ja paniikkireaktion vaaran aiheuttavalle toiminnalle haluttaisiin säätää erityistä merkitystä, asiaa tulisi tarkastella laajemmin kuin vain luvattomasti tapahtuvan oleskelun näkökulmasta. Ehdotetun lain 12 §:ssä säädettäisiin eläinten kohtelun yleisistä vaatimuksista. Eläimiä olisi mm. kohdeltava rauhallisesti. Pykälän yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan muun muassa se, että monet eläinlajit oppivat tuntemaan eläintiloissa säännöllisesti liikkuvat ihmiset. Eläimet tottuvat yleensä myös säännöllisesti toistuviin tapahtumiin, kuten päivittäisiin ruokinta- ja muihin hoitotilanteisiin. Vieraiden ihmisten liikkuminen eläintiloissa saattaa aiheuttaa eläimissä pelkoa ja rauhatonta käytöstä, erityisesti, jos tiloissa liikutaan normaaleista päivärutiineista poikkeavaan aikaan. Erityistä huomiota tulisikin kiinnittää siihen, että eläintiloissa liikkuvat vieraat ihmiset käyttäytyvät rauhallisesti ja välttävät eläinten pelästyttämistä.